

Cywilizacje Indiańskie

Majowie

Majowie – grupa ludów indiańskich mówiących językami z rodziny maja, zamieszkujących południowo-wschodni Meksyk (półwysep Jukatan i stan Chiapas), Gwatemalę, Belize i zach. Honduras; w węższym znaczeniu nazwa „Majowie” odnosi się wyłącznie do grupy zamieszkującej półwysep Jukatan (tzw. Majowie jukatańscy).

Główne osiągnięcia cywilizacji Majów w dziedzinie architektury stanowiły monumentalne zespoły przestrzenne, złożone ze świątyń na wysokich **piramidach schodkowych**, pałaców, tarasów, dziedzińców i kamiennych boisk do gry w piłkę oraz zastosowanie w budownictwie tzw. fałszywego sklepienia; W dziedzinie sztuki – ozdoby ze stiuku, malowidła ścienne, rzeźby i płaskorzeźby z kamienia, drewna i kości, polichromowana ceramika oraz wyroby złotnicze. Majowie rozwinęli pismo hieroglificzne i **dwudziestkowy system liczbowy**, prowadzili obserwacje astronomiczne i posługiwali się precyzyjnymi systemami rachuby **czasu**. Po hiszpańskim podboju nastąpił całkowity upadek cywilizacji Majów; w okresie kolonialnym, a także po zdobyciu niepodległości przez **Meksyk** i inne kraje na pocz. XIX w., Majowie podejmowali wiele lokalnych zbrojnych prób odzyskania samodzielności politycznej (m.in. przez kilkadziesiąt lat, do przeł. XIX i XX w., utrzymywali kontrolę nad częścią terytorium Quintana Roo na Jukatanie).

Zakłada się, że w starożytności Majowie zamieszkiwali ten sam obszar, co obecnie, choć znane są wędrówki poszczególnych plemion w czasach historycznych.

Region zamieszkały przez Majów dzieli się na trzy główne **krainy historyczne**:

Obszar Północny obejmujący większość właściwego **półwyspu Jukatan**, głównie rozległe, krasowe, równinne **niziny wapienne**, w granicach meksykańskich stanów Jukatan, Campeche i Quintana Roo. Północna część półwyspu porośnięta jest przez niskie, kserofilne lasy i kolczaste zarośla, przechodzące ku południowi w **tropikalny las podzwrotnikowy**. Północna część obszaru pozbawiona jest zupełnie rzek i jezior, zaś jedynym źródłem wody są naturalne studnie (*cenote*), zaś na terenach pozbawionych takich studni (np. na wzgórzach Puuc), miejscowa ludność była zmuszona do wykuwania w skale zbiorników na wodę deszczową (*chultunes*).

Obszar Centralny obejmujący większość współczesnego terytorium Belize, północną, nizinną część Gwatemali (El Petén), południowe rejony meksykańskiego stanu Campeche, oraz pas ziemi od południowej granicy Belize i zachodniego Hondurasu, wzdłuż zlewiska rzeki Usumacinta aż do jej ujścia do Atlantyku (część meksykańskich stanów Chiapas i Tabasco). Obszar ten zajęty jest przez niziny i niskie wzgórza, porośnięte tropikalnym lasem podzwrotnikowym (Selva Maya), miejscami o charakterze nizinnego lasu deszczowego, a u ujścia rzek w Belize są to obszary podmokłe lub wręcz bagienne.

Obszar Południowy obejmujący pas łańcuchów górskich i wulkanów, mniej więcej od granic Salwadoru po wybrzeże atlantyckie stanu Tabasco oraz wąską nizinę nadmorską ciągnącą się wzdłuż wybrzeża Pacyfiku. Większa część tego obszaru znajduje się dziś w Gwatemali i częściowo w meksykańskim stanie Chiapas. Pierwotną roślinność tego terenu stanowią lasy dębowe, lasy sosnowe i górskie lasy mgliste.

Majowie z Obszaru Północnego i Centralnego rozwinęli monumentalną architekturę kamienną i **pismo**, natomiast mieszkańcy Obszaru Południowego nie budowali tak wielkich miast, a ich pismo zatrzymało się na etapie **hieroglifów**^[6].

Aztekowie

Prapoczątki Azteków opisuje średniowieczny dokument indiański, zwany także „Wstęgą Wędrowki” (hiszp. *Tira de la Peregrinación*). Opowiada on, iż Aztekowie natknęli się pewnego dnia na kamienną głowę boga Huitzilopochtli, która wydawała z siebie dziwne świszczące dźwięki. Huitzilopochtli obiecał im, że uczyni ich panami całego Meksyku i wskaże im miejsce do osiedlenia się, jeżeli tylko zabiorą kamienną głowę ze sobą. Zgodnie z legendą, Aztekowie posłuchali swego nowego boga i wyruszyli z mitycznej krainy **Aztlán** (Miejsce Czapli), znajdującej się daleko na północy, przypuszczalnie w rejonie dzisiejszego amerykańskiego stanu **Nowy Meksyk**.

Osiedlili się na krótko w miejscu zwanym **Chicomóztoc** (Siedem Grot – mityczne miejsce wymieniane w mitologiach wielu ludów **Mezoameryki**). Następnie w **1163** przybyli do Coatepez (według archeologów w pobliżu miasta **Tula**) i ostatecznie w **1168** do samej Tuli – oddalanej o 64 kilometry od brzegów jeziora **Texcoco**.

Budynki mieszkalne były zwykle proste i funkcjonalne. Na obszarach górzystych większość domów budowano z cegły suszonej na słońcu a dachy pokrywano płaskimi lub spadzistymi liśćmi. Na nizinach wznoszono ściany z plecionki obklepionej gliną i domostwa kryto strzechą. Układ wewnętrzny tworzyły: izba główna, spiżarnia i miejsce do pracy. Siedziby władców i znaczniejszych możnych wznoszono według indywidualnego planu. Były to konstrukcje wielopokojowe, zbudowane z cegły suszonej na słońcu, pokrytej tynkiem.

Aztekowie, z powodu niewielkiej powierzchni wyspy, uzyskiwali nowe miejsca do rozbudowy miasta budując tzw. *chinampas* – wykonane z *sitowia* i *mułu* z dna jeziora – platformy. Na nich zakładali ogrody. Nie mieli zbyt dobrych stosunków z sąsiednimi plemionami, które uważały ich za barbarzyńców. Uchodzili za niezwykle krwiożerczych, mimo iż ofiary z ludzi nie były obce również innym ludom Doliny Meksyku. Aztekowie w końcu założyli tam miasto *Tenochtitlán*, według tradycji w roku 1324. W 1357 doszło wśród Azteków do rozłamu. Legenda mówi, że zauważono na sąsiedniej wyspie ciągle powiększającą się górę piasku. Grupa Azteków, która tam przybyła postanowiła założyć tam oddzielne miasto, które stanowić miało wręcz konkurencję dla *Tenochtitlán*. Nowe miasto, powstałe w 1357, nazwano od owej góry piasku – *Tlatelolco* – co oznaczało właśnie „piaskowy nasyp”. Oba miasta azteckie, mimo pochodzenia z jednego szczepu zaczęły szybko rywalizować na każdym polu. Miasto *Tlatelolco* zasłynęło największym w Mezoameryce targowiskiem, na które miało przybywać w dni targowe 20–50 tys. handlarzy. Militarnie jednak *Tlatelolco* ustępowało *Tenochtitlán* i zostało włączone do niego zbrojnie w 1472. Od tej pory *Tlatelolco* stanowiło piątą z kolei dzielnicę *Tenochtitlán* i szybko się zasymilowało. Podczas podboju hiszpańskiego w 1521, było punktem najdłuższego oporu Meksyków.

Inkowie

Państwo Inków (kecz. *Tahuantinsuyu*, dosłownie: Imperium Czterech Części, Zjednoczone Cztery Części) – historyczne państwo w zachodniej części Ameryki Południowej, w okresie swego największego rozkwitu obejmujące tereny dzisiejszego Peru, Ekwadoru oraz częściowo Boliwii, Chile, Kolumbii i Argentyny.

Państwo Inków, założone w XII wieku, rozbudowane zostało w rozległe imperium w ciągu niespełna 200 lat przed odkryciem Ameryki przez Europejczyków. Na początku wieku XVI obejmowało prawie całe wybrzeże Pacyfiku wzdłuż Andów oraz tereny dzisiejszego Peru i Boliwii w głębi kontynentu, a zamieszkane było przez około 12 milionów mieszkańców. Zajmowali się oni głównie rolnictwem, uprawiając kukurydzę, ziemniaki, komosę ryżową, bawełnę i kokę, oraz hodowlą lam i alpaka. Część pól nawadniano przy pomocy sztucznych kanałów irygacyjnych. Domy mieszkalne budowano z cegły suszonej lub ciosanych kamieni łączonych zaprawą glinianą. Rozwinięta była ceramika, zdobiona inkrustacjami i malowidłami.

Inkowie byli doskonałymi organizatorami. Mimo że nie znali koła i wozów, szacuje się, że wybudowali sieć dróg liczącą ok. 40 tysięcy km, wybrukowanych wielokątnymi kamieniami. Drogi ułatwiały komunikację, łączność i zarządzanie rozległym imperium. Najważniejszą arterią komunikacyjną była droga zwana Wielką Drogą Królewską. Zbudowana została wzdłuż pasma **Andów**, równoległe do trasy prowadzącej wzdłuż wybrzeża **Oceanu Spokojnego**. Obie drogi połączone były ze sobą licznymi odcinkami, biegnącymi najczęściej wzdłuż brzegów rzek i górskich żlebów. Przy drogach pobudowane były składy żywności i tzw. *tambos*, czyli gospody zapewniające nocleg. W nich zmieniały się sztafety inkaskiej poczty.

Czasy przedinkaskie dzieli się na kilkanaście okresów. Imperium Tahuantinsuyu bezpośrednio poprzedzały okres **Wari** oraz okres rozwoju regionalnego. Z okresu Wari zachowały się liczne miasta. Jednym z nielicznych źródeł na ten temat jest kronika **Juana de Betanzosa**. Wymienia ona kilkudziesięciu władców Amautów z tamtego okresu. Kronika daleka jest od prawdy, niemniej rzuca światło na te niemal niezbadane czasy. Według Betazanosa w okresie rozwoju regionalnego rozpoczęły się wojny między pomniejszymi plemionami. Po śmierci króla Amauty Pachacutiego VI Amautowie mieli schronić się w Pacari Tampu, czyli Mieście z Oknami. Przebywali tam aż do czasu stworzenia Tahuantinsuyu.

Koniec